UNIVERSITY OF AMSTERDAM

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

De geopolitieke paradoxen van Von der Leyen

Marácz, L.

Publication date
2022
Document Version
Final published version
Published in
Armex

Link to publication

Citation for published version (APA):
Marácz, L. (2022). De geopolitieke paradoxen van Von der Leyen. *Armex*, *106*(4), 8-9. https://onsleger.nl/wp-content/uploads/2022/09/1401032ISSUE36_UnLe_RGBWeb.pdf

General rights
It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations
If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: https://uba.uva.nl/en/contact, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, P.O. Box 19185, 1000 GD Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (https://dare.uva.nl)

Download date:17 Nov 2026

Column

De geopolitieke paradoxen van Von der Leyen

Prof. Dr. László Marácz

De Europese Unie kwam eind augustus bijeen in het Sloveense Bled waar een strategisch forum van de EU de geopolitieke uitdagingen van deze tijd op de agenda plaatste. De zogeheten 'keynote speech' werd verzorgd door Ursula von der Leyen, de voorzitter van de Europese Commissie. De speech geeft een zeldzame inkijk in de overlevingsstrategie die de belangrijkste functionaris van de EU voor ons continent en haar burgers in petto heeft. Of de Oekraïens-Russische oorlog en de ernstige gevolgen voor de EU op het terrein van de energie- en voedselveiligheid nog niet genoeg zijn, opent Von der Leyen in deze speech ook nog eens de aanval op China. Zij beschuldigt China van 'chantage' als het gaat om de levering van de zogeheten zeldzame aardmetalen. Hiermee bespoedigt de Europese Commissie de verdere polarisering van de mondiale verhoudingen die haar voorzitter juist zegt te bestrijden.

De lessen van Kissinger

De beide communistische grootmachten, de Sovjet-Unie en de Volksrepubliek China stonden in de Koude Oorlog tegenover het kapitalistische Westen. Hoewel er tussen de Sovjet-Unie en China tegenstellingen bestonden, leefde in het Westen de angst dat de Sovjet-Unie en China samen een sterk blok zouden vormen dat de Westerse wereldhegemonie zou kunnen bedreigen. De minister van Buitenlandse Zaken van de VS, Henry Kissinger zag de oplossing in het drijven van een wig tussen de beide communistische grootmachten. De topontmoeting begin zeventig tussen de Amerikaanse president Richard Nixon en de Chinese leider Mao Zedong die werd ingeleid door een uitwisseling van de tafeltennisteams van beide landen (vandaar de term 'pingpong-diplomatie', LM) werd een groot succes. Hierdoor slaagde de VS erin het communistische China los te weken van de Sovjet-Unie. Deze tactische manoeuvre heeft ertoe bijgedragen dat de Sovjet-Unie geïsoleerd werd en de Koude Oorlog door het Westen uiteindelijk gewonnen werd.

Sinds het uiteenvallen van de Sovjet-Unie begin jaren negentig is er een toenadering tussen Rusland, de kernstaat van de oude Sovjet-Unie en China dat de ambitie heeft om een wereldmacht te worden. De Russisch-Chinese toenadering kreeg voor het eerst een formeel karakter met de oprichting van de Shanghai-samenwerkingsorganisatie in 1996 waar China en Rusland hun veiligheidsstrategie op elkaar afstemden. De lessen van Henry Kissinger werden in het Westen echter in de wind geslagen. Sinds de opkomst van Vladimir Poetin als leider van de Russische Federatie begin 2000 hebben Westerse leiders munitie verschaft voor een verdere Russisch-Chinese toenadering. Mede door de oostwaartse uitbreiding van de NAVO heeft Rusland de politieke, economische en militaire steun van haar Chinese achterland bedongen. Om de verdere toenadering tussen Rusland en China te verhinderen probeerde de inmiddels hoogbejaarde Kissinger zijn tactische manoeuvre nog twee keer in te zetten.

'Oekraïne moet winnen'

Aan het begin van het presidentschap van Donald Trump begin 2017 werd Kissinger naar Moskou gestuurd om met de Russische leider Vladimir Poetin te onderhandelen over een Westers-Russische toenadering. De Russen die inmiddels diep vervlochten waren geraakt met China hapten niet toe. Kissinger probeerde het nog een keer recentelijk op een bijeenkomst van het World Economic Forum in Davos waar hij opriep om aan Rusland territoriale concessies te doen. Westerse en Oekraïense politici wezen dit voorstel unaniem van de hand. Territoriale concessies van een soeverein Oekraïne waren simpelweg onbespreekbaar. Blijkens haar *keynote speech* legt ook Von der Leyen de lessen van Kissinger terzijde. In Bled heeft zij nog eens benadrukt dat de enige denkbare uitkomst van de oorlog in Oekraïne een totale overwinning van Oekraïne is. Hierdoor heeft het Westen en vooral de EU het lot van Europa verbonden aan dat van Oekraïne.

De 'keynote speech' in het Sloveense Bled werd verzorgd door Ursula von der Leyen. Foto: Flickr, European Parliament

De topontmoeting begin zeventig tussen de Amerikaanse president Richard Nixon en de Chinese leider Mao Zedong werd een groot succes. Foto: Flickr, Manhhai

'Chantage'

In de context van de Russisch-Oekraïense oorlog zijn de uitspraken van Von der Leyen uiterst ongelukkig. Zowel Rusland als China worden door haar beschuldigd van 'chantage'. Het is waar dat Rusland als leverancier van olie en gas de prijzen daarvan mede heeft bepaald. Het is juist dat China, dat tachtig procent van de wereldmarkt van de zeldzame aardmetalen controleert, de prijzen van deze metalen mede heeft bepaald. In een wereld van globalisering en vrijhandel is dit overigens niet iets bijzonders. Het brandmerken van de vrije marktwerking als 'chantage' draagt ertoe bij dat er voor Rusland en China nu een duidelijke gemeenschappelijke vijand is, namelijk de EU. Het machtige Euraziatische blok van China en Rusland, aangevuld met Iran, Centraal-Aziatische staten, en mogelijk India zal zich tegen de EU van Von der Leyen keren met alle gevolgen van dien.

Macron als vredesduif

Von der Leyen beweert dat de EU zo snel mogelijk van de Russische energie en de Chinese zeldzame aardmetalen af moet. Dat klinkt redelijk, maar duurzame energie, zoals wind- en zonne-energie, kan op korte termijn de fossiele brandstoffen, zoals olie en gas, niet totaal vervangen, hoe graag men dat in Brussel ook wil. De EU zal gas en olie elders moeten inkopen, een deel daarvan is gewoon Russisch gas en olie maar dan geleverd via China en India voor een veel hogere prijs dan de originele Russische. De boycot van Russische energie leidt nu al tot een gevaar voor de energie- en voedselveiligheid in de EU. Dit begint ook in hogere kringen door te dringen. De Franse president Macron heeft voorzichtig laten doorschemeren dat er nu gestreefd moet worden naar vrede en onderhandelingen in Oekraïne. De Fransen beschikken weliswaar over kernenergie maar 32 van de 56 kerncentrales staan stil voor onderhoud. Ook Frankrijk ontkomt deze winter niet aan hogere energieprijzen, als er al genoeg energie zal zijn. De politiek-maatschappelijke positie van president Macron die sowieso niet al te sterk is, wordt wankel als de energieprijzen ook in Frankrijk zullen blijven stijgen. Vandaar dat Macron zich nu als vredestichter profileert in de hoop voor de winter Russische gasleveringen van Gazprom veilig te stellen. Er zal overigens niet alleen een tekort aan energie in de EU ontstaan maar ook in Oekraïne, dat zijn energie sinds 2015 al via de EU krijgt. Russisch gas wordt via een U-bocht-constructie uit Centraal-Europa teruggepompt naar Oekraïne. Vanwege de dreigende tekorten zal de EU Oekraïne echter niet meer aan gas kunnen helpen met alle gevolgen van dien voor de burgers van dat land de komende winter. Het is te verwachten dat de Oekraïners massaal op de vlucht voor de kou naar de EU zullen trekken, waar het ook al niet zo warm zal zijn.

Zeldzame aardmetalen

De beschuldigingen tegen China zijn ongelukkig, niet alleen omdat de lessen van Kissinger wederom in de wind geslagen worden, maar ook omdat de zeldzame aardmetalen onmisbaar zijn voor de werking van alle digitale technieken, zoals elektrische auto's, mobiele telefoons en iPads. Ook de installaties van duurzame energie, zoals windturbines en zonnepanelen, draaien alleen met behulp van zeldzame aardmetalen. Als China wordt geboycot of de zeldzame aardmetalen de EU gaat onthouden, dan is het met de vierde industriële revolutie, de digitalisering in de EU, snel gedaan. Net zoals energie zal er niet genoeg aan zeldzame aardmetalen zijn of worden deze onbetaalbaar op de wereldmarkt. Von der Leyen heeft gelijk dat de zeldzame aardmetalen in sommige Westerse landen, zoals Canada of Australië te vinden zijn, maar zij vergeet te vermelden dat de ontginning van deze metalen zo'n enorme milieuvervuiling met zich meebrengt dat er geen enkel Westers land is dat net zoveel zou kunnen produceren als China, Rusland en de Centraal-Aziatische landen. Op deze wijze komt niet alleen de energievoorziening maar ook de digitalisering van de EU onder druk te staan met alle gevolgen van dien.

Als China wordt geboycot, dan is het met de vierde industriële revolutie snel gedaan

China controleert tachtig procent van de wereldmarkt van de zeldzame aardmetalen. Foto: Wikimedia Commons, Brücke-Osteuropa

Duurzame energie kan op korte termijn de fossiele brandstoffen niet totaal vervangen

De Franse president Macron heeft voorzichtig laten doorschemeren dat er nu gestreefd moet worden naar vrede en onderhandelingen. Foto: Wikimedia Commons, Russian Presidential Executive Office

De ontginning van zeldzame aardmetalen metalen brengt een enorme milieuvervuiling met zich mee. Foto: Wikimedia Commons, Aditya Suseno